

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

**Σύντομη ανασκόπηση του ομηρικού Ζητήματος
(ιστορική αναδρομή, θεωρίες, τάσεις, έμφαση
στη νεοαναλυτική θεωρία και τη θεωρία της
προφορικής παρουσίασης)**

ΕΕ 2025

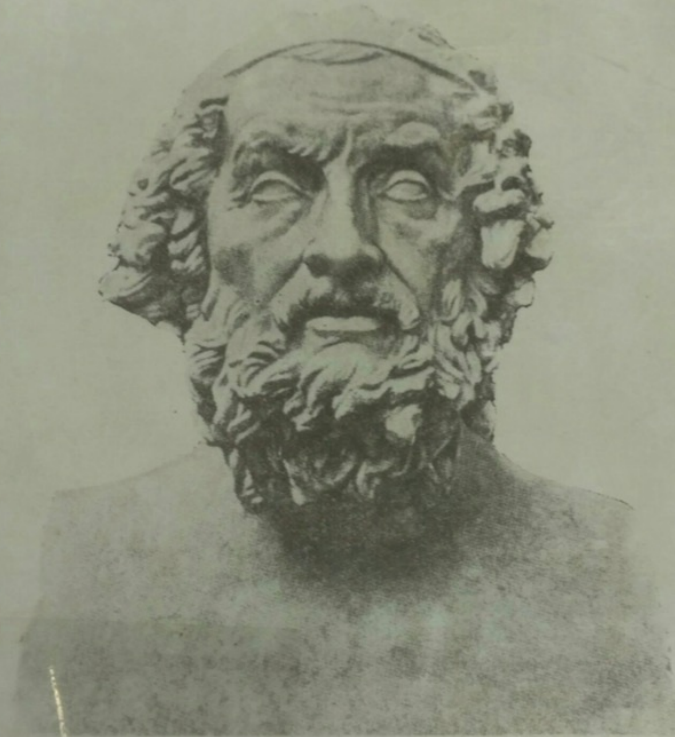
Φ.Π. Μανακίδου

- Τσοπανάκης, Α. *Εισαγωγή στον Όμηρο*, Θεσσαλονίκη 1975 (2^η έκδ.), 1983 (4^η έκδ.), σσ.129-169. * ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ
- προαιρετική ανάγνωση:
- Fowler, R., *Το ομηρικό ζήτημα*, 2004 (2013), 281-297 *
- Rutherford, R., (1996). *Homer* (Greece & Rome 26), Οξφόρδη κυρίως σσ. 1-29.

ΑΓΑΠΗΤΟΣ Γ. ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ

4. ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΦΩΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1983

GREECE & ROME
New Surveys in the Classics No. 26

HOMER

BY
RICHARD RUTHERFORD

PUBLISHED FOR
THE CLASSICAL ASSOCIATION
OXFORD UNIVERSITY PRESS

ΣΤΟΙΧ. ΚΑΛ. Γ.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΜΗΡΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

- το ερώτημα είναι: ποιες είναι οι συνθήκες δημιουργίας των 2 ομηρικών επών, δηλ. ποιος είναι ο ποιητής (ένας ή πολλοί, ο επώνυμος Ομηρος ή κάποιος άλλος ή άλλοι πολλοί ανώνυμοι;), πότε, πού και κυρίως πώς δημιουργήθηκαν τα 2 έπη;
- Άρα ΤΟ ΟΜΗΡΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ τη σύνθεση, την πατρότητα και τη χρονολόγηση των 2 επών.
- Εξωτερικές μαρτυρίες ασαφείς και αφερέγγυες και εσωτερικές σκοτεινές και αντιφατικές.

- Το ερώτημα συνδέεται με το εξής: η δημιουργία των επικών ποιημάτων ήταν μόνον μέσα από την παρουσίασή τους ή τα 2 έπη επίσης συγγράφονται/καταγράφονται ή ένας συνδυασμός (δηλ. αρχικά μία προφορική παρουσίαση που καταγράφεται με τη συμπληρωματική βοήθεια γραφής).
- Κάθε ερμηνεία για το ομηρ. ζήτημα εξαρτάται από την τοποθέτησή μας πάνω σε αυτό το ερώτημα

αρχαιότητα

Ουδείς αρχαίος Έλληνας αμφισβητούσε την ιστορικότητα του ενός «θείου» ποιητού του, του Ομήρου. Τότε 7 πόλεις μάρνανται (: ερίζουν, ανταγωνίζονται) για την καταγωγή του (Χίος, Σμύρνη, Έφεσος, Ίος, Κολοφών, Αθήνα). Πίστευαν ότι έζησε περί τον 7^ο αι. π.Χ, συνέθεσε πολυάριθμα αφηγηματικά ποιήματα εξαιρετικής ποιότητας που εξακολουθούσαν να απαγγέλλονται από επαγγελματίες ραψωδούς, τους **Ομηρίδες**, μια ομάδα/συντεχνία ραψωδών ειδικότερα από τη Χίο που αξίωναν ότι κατάγονται από τον ποιητή και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο να διατηρηθούν τα κείμενα με την συνεχή παρουσίασή τους σε διάφορους

Σχέση με το νησί ΧΙΟΣ

- *Ομηρικός ύμνος στον Απόλλωνα 169-173 (μαζί με μαρτυρία από Θουκυδίδη 3, 104.5):* το χωρίο ερμηνευόταν ότι εδώ ο Όμηρος μιλά για τον εαυτό του: ο τυφλός αοιδός από τη Χίο που τραγουδά στη Δήλο στην πανελλήνια γιορτή του Απόλλωνα κι όλοι οι Ίωνες τον θαυμάζουν. Σαν ένα είδος αυτοεπαίνου αλλά και *captatio benevolentiae* (=να κερδίσω την επιείκεια του κοινού και επομένως την εκτίμησή του)
- Ποίημα του *Σιμωνίδη* απ. 19 West ότι ο άνδρας από τη Χίο είναι ο ποιητής της *Ιλιάδας*.

Μια άλλη ομάδα της αρχαιότητας οι χωρίζοντες

- Πρώτοι εισηγητές της θεωρίας ότι δεν είναι ο ίδιος ποιητής και για τα 2 έπη: **Ελλάνικος και Ξένων**, σχεδόν σύγχρονοι με τον αλεξανδρινό φιλόλογο Αρίσταρχο Σαμόθρακα 2^{ου} αι. π.Χ., ο οποίος πολέμησε την άποψη αυτή με τη μελέτη του με τίτλο *Πρὸς τὸ Ξένωνος παράδοξον*.
- η συμβιβαστική άποψη του όψιμου **ψευδο-Λογγίνου, περί ύψους** για ακμή και απακμή, νεανική και γεροντική ηλικία του ίδιου ποιητή (του Ομήρου).

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

- **ΣΤΗΣΙΧΟΡΟΣ** από Ιμέρα παλινωιδία Ελένης.
- **Ξενοφάνης** από Κολοφώνα έκανε κριτική εναντίον επικής ποίησης (όλοι έμαθαν από Όμηρο, αλλά έμαθαν ότι οι θεοί κάνουν κακά όπως κλοπές, μοιχείες και εξαπατήσεις): **πάντα θεοῖσ' άνέθηκαν Όμηρός θ' Ήσίοδός τε,/ όσσα παρ' άνθρώποισιν όνείδεα καί ψόγός έστίν,/ κλέπτειν, μοιχεύειν τε καί άλλήλους άπατεύειν...**
- **(η άποψη μας θυμίζει Πλάτωνα και το παράδοξό του)**
- **ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ: Φερεκύδης από Σύρο** (οι ομηρικοί θεοί είναι κοσμικές δυνάμεις: θεογονία σε πρόζα με αλληγορίες). **ύπόνοια**= αλληγορία. Δεν πρέπει να διαβάζουμε κυριολεκτικά τα ομηρικά έπη αλλά πίσω από τις λέξεις.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ και αλληγορική ερμηνεία

- **ΘΕΑΓΕΝΗΣ ΑΠΟ ΡΗΓΙΟ**
- πρώτος που έγραψε για βίο και ποίηση του Ομήρου. Ασχολήθηκε με το ιστορικό φόντο, προβλήματα κριτικής κειμένου και ερμηνείας και έκανε **αλληγορική εξήγηση** (π.χ. θεομαχία σε Υ ως διαμάχη φυσικών στοιχείων αλλά και ηθικών αξιών). Θεωρήθηκε και πρώτος για γραμματική τέχνη (:το **εὖ γράφειν** και **έλληνισμός**, δηλ. ορθά ελληνικά)

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

- **Ονομάκριτος** (αυλή Πεισίστρατου Αθηνών). Συμπλητής χρησμών στα αρχαία ομηρικά σχόλια εμφανίζεται ως ένας που έκανε πολλές παρεμβάσεις στα επικά ποιήματα και ήταν επιμελής συλλέκτης.
- **ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ ΑΠΟ ΕΦΕΣΟ** κατέκρινε το περιεχόμενο των ομηρικών και ησιόδειων επών λόγω της αμάθειας των ποιητών. **«Αξίζει να δείρουμε τον Όμηρο (και τον Αρχίλοχο), να τους εκβάλουμε από τους αγώνες. (ράπιζεσθαι).»** Δεν ξέρουμε για ποιο λόγο τα λέει αυτά. Μήπως για την πολυμαθίην που τάχα αυτοί οι ποιητές επιδείκνυαν;
- για την τάχα **πολυμάθεια** του Ομήρου υπήρχε το ανέκδοτο ότι δήθεν πέθανε από τη στενοχώριά του επειδή δεν μπόρεσε να λύσει ένα αίνιγμα (τι είναι αυτό που όσα πιάνουμε, τα αφήνουμε κι όσα όχι, τα κουβαλούμε πάνω του= οι ψείρες!).

- τα προβλήματα για τους προαλεξανδρινούς είναι μάλλον ηθικο-παιδαγωγικά, ανθρωπομορφισμός θεών και ατέλειές τους, παιδαγωγική αξία των επικών μύθων και των ποιημάτων που τους περιέχουν.

Diels (οι αρχές της φιλολογίας στους Έλληνες 1910)

- Ο **Δημόκριτος** υπήρξε ο πρώτος από όσους θα μπορούσαμε να ορίσουμε ως φιλολόγους. Σε αυτόν ανήκει η σπουδή για την ορθότητα της διατύπωσης (**ὀρθοέπεια**), προσοχή στο ύφος, παρατηρήσεις μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια πάνω στη μουσική, ποίηση και ομηρική γλώσσα (η άποψή του ότι η ονομασία είναι τυχαία, και η σχέση μεταξύ ονομάτων και πραγμάτων είναι αυθαίρετη). Σε αυτόν ανήκει η κρίση για τον Όμηρο ότι **φύσεως λαχὼν θεαζούσης (= ἔνθεης, ενθουσιαστικής) ἑπέων κόσμον ἔτεκτάνατο** (μαστορεύτηκε την ομορφιά των λόγων).
- **Περὶ Ὀμήρου ἢ ὀρθοεπείης καὶ γλωσσέων**

5^{ος} αι.

- Ο **ΗΡΟΔΟΤΟΣ** όπως και μετά ο Θουκυδίδης ασχολείται με τον Όμηρο, αλλά δεν τον θεωρεί αξιόπιστη ιστορική πηγή, τον θεωρεί όμως ποιητή των επών όπως κι οι άλλοι Έλληνες (ενδιαφέρεται για τη χρονολόγησή του, τη σχέση του με άλλους ποιητές, για τα ίδια τα ποιήματα και την αξία τους ως ιστορικής πηγής). Ο **Ηρόδοτος** θεωρεί τα *Κύπρια έπη* και τους *Επιγόνους* όχι ομηρικά και συζητά για γνησιότητα ομηρικών στίχων, άρα υπάρχει ομηρική κριτική στην εποχή του.

5^{ος} αι. π.Χ.

- Το ενδιαφέρον για θέματα ερμηνείας, ηθικό περιεχόμενο των επών, και αλληγορία (ως διέξοδος). Γλωσσολογικός και ηθικοαλληγορικός τύπος έρευνας.
- εξηγητικές τεχνικές για θέματα **γλωσσῶν**, παραφράσεις και **ὑπόνοια** (βλ. παραπάνω).
- **Σοφιστές**: Ο **Πρωταγόρας** επίσης ασχολήθηκε με ομηρική κριτική. Και ο **Πρόδικος από Κέω** (τῶν ὀνομάτων ὀρθότης), συνώνυμα και χρήση μύθων για τις ιδέες του. Και **Ιππίας από Ἡλίδα** (**Ο κανὼν των επικῶν: Ορφεύς, Μουσαῖος, Ὅμηρος, Ησίοδος**)
- **Αλληγορική μέθοδος**: **Αναξίμανδρος από Μίλητο, Μητρόδωρος από Λάμψακο**: Ο **Μητρόδωρος** εξέτασε τους θεούς ως τμήματα του ανθρώπινου σώματος. και ανάλογα τους ήρωες (π.χ. ο Αγαμέμνων είναι ο πάνω αέρας, ο Αχιλλέας ο ήλιος, η Ελένη η γη) και ενδιαφέρον για γραμματική και προβληματικούς στίχους.
- Ο **Στησίμβροτος από Θάσο** διόρθωσε το ομηρικό κείμενο· ενδιαφέρον για μυθολογία και μυστήρια· αναφέρεται στα μεταγενέστερα σωζόμενα ομηρικά σχόλια σε δύσκολα σημεία και για το ενδιαφέρον του για πολιτιστικές διαφορές Ελλήνων και βαρβάρων και για το επικό λεξιλόγιο, τις ποιητικές τεχνικές και με λεπτομερή κριτική κειμένου. Και δάσκαλος του **ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ ΚΟΛΟΦΩΝΙΟΥ**, που είναι γνωστός ως ένας από τους πρώτους εκδότες του ομηρικού κειμένου.

ΑΝΤΙΜΑΧΟΣ ΚΟΛΟΦΩΝΙΟΣ

- ίσως ο πρώτος προελληνιστικός που έκανε έκδοση του Ομήρου, ή *Αντιμάχου, Αντιμάχειος, κατὰ Ἀντίμαχον* ενν. ἔκδοσις. Όχι ως διόρθωσις, δηλ. προϊόν από αντιβολή άλλων χειρογράφων .
- υπήρξε ο βασικός πρόδρομος των ποιητών και λογίων της επόμενης αλεξανδρινής περιόδου. Έργα του: *Θηβαῖς, Λύδη* (ελεγειακό) ως αντικείμενο συζητήσεων για τους επόμενους. Ο Πλάτων τον συμπαθούσε ιδιαίτερα (ίσως για ηθικούς και παιδαγωγικούς λόγους. Ο μαθητής του Πλάτωνα Ηρακλείδης Ποντικός συλλέγει έργα του, βλ. πκ.). Ο Καλλίμαχος τον αντιπαθούσε.

βιβλία και ομηρικές εκδόσεις

αρχίζει σταδιακά η κατ'ιδίαν ανάγνωση των έργων. Έτσι αρχίζουν προσωπικές πρωτοβουλίες οι λεγόμενες εκδόσεις κατ'άνδρα (Αντίμαχου, Ευριπίδη νεώτερου, Ριανού) και ένας νέος τύπος ομηρικής έρευνας που ασχολείται με την παράδοση του κειμένου και τις λεπτομέρειες της αφήγησης.

Κατ' ἄνδρα: Αντίμαχος Κολοφώνιος (Pfeiffer 1968, 94:, γλῶσσαι)*
ομηρικός βίος, όχι διόρθωσις με την έννοια της αντιβολής
χειρογράφων

Εκδόσεις πολιτικά: Μασσαλίας, Σινώπης, Κύπρου, Αργολίδος,
Χίου

βιβλία και εκδόσεις

• **Ερώτημα:** πώς έφτασαν τα ομηρικά έπη από την Ιωνία στη μητροπολιτική Ελλάδα;

• Μαρτυρίες ότι τάχα ο Σπαρτιάτης νομοθέτης Λυκούργος τα φέρνει στην Σπάρτη και ο Ίππαρχος (γιος Πεισίστρατου) στην Αττική. Πιθανόν η *Ιλιάδα* αφικνείται στην Αθήνα **ήδη** γύρω στο **τέλος του 6^{ου} αι π.Χ.** Αργότερα τον 4^ο αι. π.Χ. ο Όμηρος έχει την τιμητική του στα αττικά Παναθήναια (ως καινοτομία των Πεισιστρατιδών στην αναδιοργάνωση των Παναθηναίων). Ίσως υπήρχε ένας κανονισμός ότι τα ποιήματα πρέπει να απαγγέλλονται *έξ υποβολής* (ο κάθε ραψωδός να ξεκινά από εκεί όπου σταματά ο άλλος). Δημιουργήθηκε έτσι μια *opinio communis* (=κοινή άποψη, δεκτή από όλους) ότι στην αρχαιότητα ότι υπήρχε μία **πεισιστράτεια έκδοση του Ομήρου**.

Πλάτων (η έμπνευση των ποιητών είναι θεϊκής προέλευσης)

- 1. **Ίων**: ένας διάλογος με έναν ραψωδό, δηλ. επαγγελματία παρουσιαστή των ομηρικών επών στην Αθήνα του 5^{ου}-4^{ου} αι.π.Χ. ποιες είναι οι ικανότητες ενός ραψωδού: να καταλαβαίνει (έκμανθάνειν) τη σκέψη (διάνοια) του ποιητή καθώς και τις λέξεις. Ο ραψωδός πρέπει να ερμηνεύει τη σκέψη του ποιητή στο κοινό του. Δεν έχει καμία πρωτοτυπία ο ίδιος, είναι απλός εκτελεστής.
- 2. **Πολιτεία** π.χ. 607c-d: Έπαινος του Ομήρου.
- 3. **Κρατύλος**: π.χ. 391c-393b : χρήση ομηρικού κειμένου για τις γλωσσολογικές του θεωρίες.
- 4. **Ιππίας Ελάσσων** π.χ. 365c-d: ερμηνεία Ομήρου με τον σοφιστή
- 5. στην **Πολιτεία** θεωρεί ότι ο Ησίοδος και ο Όμηρος έφτιαξαν μύθους ψευδεῖς (όπως η θεογονία των θεών). Άρα πρέπει να τους διώξουμε από την πολιτεία και την παιδεία π.χ. των φυλάκων που πρέπει να συνδυάζουν το σοφόν, το άνδρεῖον, το σῶφρον, τό δίκαιον.

πλατωνική ερμηνεία και εξήγησις

- Ένα κλασικό χωρίο είναι η ερμηνεία ενός ποιήματος του Σιμωνίδη στον *Πρωταγόρα* του Πλάτωνα.
- Χρήση της **ὑπόνοιας**, δηλ. της αλληγορίας (πίσω από την επιφάνεια κρύβονται οι πραγματικές σημασίες, βλ. παραπάνω). Στόχος: είναι διδακτικός και ηθικός.
- Μήπως εδώ έχουμε την πρώτη εφαρμογή του Όμηρον ἐξ Όμήρου σαφηνίζειν;

- **ομηρομάστιξ Ζώϊλος** από την Αμφίπολη (4^{ος} αι. π.Χ.), κυνικός φιλόσοφος, και με πολεμική κατά Ισοκράτη, Πλάτωνα, Ομήρου: για τη βιαιότητα των επικρίσεών του και την αφηγηματική τεχνική (απαντά ο Αριστοτέλης στα *Απορήματα ομηρικά*).
- ήδη ο Αριστοτέλης μιλά για **παθητικόν** και **ἠθικόν**, ήδη αυτός επαινεί ότι είναι μίμηση μιας πράξεως και επαινεί τα 2 έπη έναντι άλλων επών. (το είδαμε στην ενότητα 1)

Ηρακλείδης Ποντικός (ακαδημαϊκός 4^{ος} αι. π.Χ.)

- *Λύσεις όμηρικαί* (2 βιβλία)
- κριτική Ομήρου σε κάποια επεισόδια, ασυνέπειες και λύσεις τους.

τα ομηρικά πονήματα του Αριστοτέλη

- συλλογή βιβλίων και σύστημα καταλογογράφησης ως μοντέλο για τη Βιβλιοθήκη. Δημήτριος Φαληρεύς που πήγε από Αθήνα σε Αίγυπτο.
- Αριστοτέλης έγραψε και **Απορήματα όμηρικά** και πιθανόν επηρέασε την αλεξανδρινή φιλολογία ως αισθητικής (βλ. η ανάγνωρις του Οδυσσέα ως περιπέτεια)
- Κυρίως η πολύ θετική του κρίση για την ενότητα των 2 επών και κυρίως για την κοινή πατρότητα του Ομήρου: *Ποιητική* 8. 1451^a 22 κ.εξ.:
- **ό δ' Όμηρος ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικεν καλῶς ἰδεῖν, ἥτοι διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν· Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη,... ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν οἷαν λέγομεν τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα.**

αλεξανδρινή φιλολογία

- Με αυτή ξεκινά (incipit) η επίσημη επιστήμη που λέγεται φιλολογία.
- Pfeiffer, R. (1968). *History of classical scholarship* (Vol. 1). Oxford: Clarendon Press. έχει μεταφραστεί στην ελληνική
- **Montanari**: η σημασία των αλεξανδρινών φιλολόγων έγκειται όχι τόσο στα αποτελέσματα όσο και κυρίως στο γεγονός ότι δημιούργησαν **ένα νέο πολιτιστικό παράδειγμα** που περιγράφεται ως μια έντονη ενότητα μεταξύ **εξήγησης, αντιπαραβολής και κριτικής κειμένου**, που σκοπεύει να αποκαταστήσει το ακριβές λεξιλόγιο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ

- ακόμη κι όσα ζώα δεν έχουν γοητεία για τις αισθήσεις, εντούτοις, για τα μάτια της επιστήμης, για τον σπουδαστή που διαθέτει φυσικά φιλοσοφικό πνεύμα και μπορεί να διακρίνει τις αιτίες των πραγμάτων, η φύση που τα έχει κατασκευάσει, παρέχει χαρές που δεν μπορούν να μετρηθούν.
(Αριστοτέλης και επιστήμη)
- ΑΡΑ η φιλολογία ασχολείται με όλα, ακόμη και τα άχαρα, και μη γοητευτικά και όχι μόνον με τα σπουδαία, δεν φείδεται ουδενός.

το Μουσείο

- 305 π.Χ. **Πτολεμαίος Α΄** του Λάγου (στρατηγός και ένας εκ των διαδόχων του Αλέξανδρου).
- Ιδρύεται κατά το πρότυπο των σχολών του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη στην Αθήνα. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΑΛΗΡΕΥΣ που ίσως διδάξας *τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν* (Στράβων 13.1.54)
- Ο γιος του **Πτολεμαίος Β** αγόρασε την ιδιωτική βιβλιοθήκη του Αριστοτέλη (από ένα μαθητή του Θεόφραστου, Νηλέως από την Σκήψιν).
- Πηγή για το πώς ήταν οργανωμένο: **Στράβων** 17.794: τμήμα των ανακτόρων με *περίπατον*, στοά και μεγάλο σπίτι όπου το κοινό φαγητό (*συσσίτιον*) των λογίων που μένουν στο Μουσείο και έχουν κοινά έσοδα και ένας ιερέας είναι επικεφαλής ορισμένος από τους βασιλιάδες .

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- Μέσα στην βασιλική γειτονιά.
- Υπήρχε και μια δεύτερη στην περιοχή Ρακωτίς.
- Βιβλιοθηκάριοι, Διευθυντές είναι και σημαντικοί ομηρικοί φιλόλογοι (εκτός πολλών άλλων γνωστικών περιοχών).
- 400.000 συμμιγεῖς (μεικτά), 90.000 παπύρινοι κύλινδροι. Τον 2^ο αι. μ.Χ. 700.000 και του Σαραπείου 42.800.άμιγεῖς

Τίμων Φλιούσιος (παρωδία)

- *«πολλοί γραφιάδες βιβλιοφάγοι βόσκουν στην πολύφυλη Αίγυπτο και καθγαδίζουν ασταμάτητα μέσα στο κλουβί των Μουσών.» (μτφρ. του ποιήματος)*
- Είμαστε σε μία εποχή στην οποία η βασιλική πατρωνεία των επιστημών είναι πρωτεύουσα και λαμβάνει χώρα προκειμένου να εδραιωθεί η ίδια.
- Κοσμοπολιτισμός των λογίων της Αλεξάνδρειας

η εργασία στη Βιβλιοθήκη

- 1) συλλογή αντιγράφων (ἐκ τῶν πλοίων· ανέκδοτα για την απόκτησή τους κυρίως από την Αθήνα)
- 2) κειμενικός έλεγχος και διόρθωση του υλικού
- 3) κριτική επανέκδοση των κειμένων και παραγωγή σχολιασμών μαζί με ειδική έρευνα.
- 4) μεταφράσεις απο ξένες γλώσσες π.χ. Ζωροαστρισμός και Παλαιά Διαθήκη (Εβδομήκοντα των 5 πρώτων βιβλίων της Βίβλου ή Πεντάτευχος, Torah).
- διόρθωσις και έκδοσις

η ομηρική εκδοτική εργασία των Αλεξανδρινών φιλολόγων

- το ανοικτό ερώτημα είναι: περιορίστηκαν σε παρεμβάσεις στο κείμενο με βάση την προσωπική τους κουλτούρα και όρεξη δηλ. σε υποθέσεις ή όντως δούλεψαν με βάση τη σύγκριση και αντιβολή διαφορετικών αντιγράφων ενός έργου;
- Ομηρικές εκδόσεις **κατ' ἄνδρα** και **κατὰ πόλεις**
- Η αλεξανδρινή αρχή **το πρέπον** και αντίστοιχα η **ἀπρέπεια**.
- Η αλεξανδρινή **αρχή: "Ομηρον ἐξ Ὀμήρου σαφηνίζειν**.
- Λογοτεχνική ερμηνεία και κριτική κειμένων συμφύρονται αμοιβαίως και η αλληλεπίδρασή τους οδηγεί σε μια συνεχή γόνιμη ανταλλαγή

ΖΗΝΟΔΟΤΟΣ από Έφεσο

πρώτος Διευθυντής Βιβλιοθήκης

- **ὁ πρῶτος τῶν Ὁμήρου διορθωτῆς** (*διορθοῦν*), ζηνοδοτείο ερώτημα (ποια ἡ φύση καὶ ποια ἡ ἀξία τοῦ ἐκδοτικοῦ τοῦ ἔργου;). Θεωροῦσε μόνον τὴν *Ιλιάδα* καὶ τὴν *Οδύσσεια* ἔργα τοῦ Ὁμήρου (πβ. Ἀρίσταρχος) ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης.
- **έκανε έκδοση ἢ τι; μήπως ἦταν ἦταν παρατηρήσεις εἴτε στο περιθώριο εἴτε ανεξάρτητες; Λέγεται π.χ. ὅτι οὐκ ἔγραφεν (παρατατικός)**
- **ὄβελός** ἀθέτηση στίχων. Ἀθετοῦσε με βάση τὴ χειρόγραφη παράδοσης ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του; (ἐτσι Pfeiffer 1968, Bolling).
- **περιγραφή** (δηλ. ἀγκύλες σε στίχους πρὸς ἀθέτηση ἴσως βάσει ἀντιβολῆς χειρογράφων). [προσωπικά δὲν συμφωνῶ με Haslam σελ. 92 ὅτι ἡ ἐκδόσή του δὲν εἶχε ἐπίδραση στους μεταγενέστερους. ΦΠΜ]
 - Το κείμενό του ἦταν συντομότερο τοῦ Ἀρίσταρχου καὶ τῆς κοινῆς;
 - Κάποιες γραφές ἦταν γνωστὲς καὶ δημοφιλεῖς σε ποιητὲς τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς (Ρεγκάκος 1993).

Σημαντικό:

Η μέθοδος της εκδοτικής τους εργασίας

- Ήχαν ένα είδος αντιγράφου για εργασία και εκεί ενσωμάτωναν διορθώσεις μαζί με σύντομες εξηγήσεις. Αργότερα αρχίζουν να συντάσσουν και ένα **ὑπόμνημα**, δηλαδή ένα σχολιασμένο κείμενο σε χωριστό βιβλίο (κατά στίχο, δηλ. συνταγματικό σχόλιο). Κυρίως αυτό γίνεται από το 1^ο μισό του 2^{ου} αιώνα με τον ΑΡΙΣΤΑΡΧΟ.
- ΣΗΜΕΙΑ (κριτικά σημάδια). Χρησιμοποιούσαν σημεία.
- Μια άλλη φιλολογική εργασία τους ήταν τα
- ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ για ένα ειδικό θέμα περί τινος.
- Στην εργασία τους αυτή είναι ΠΙΘΑΝΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΓΙΑ ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ.

τα αλεξανδρινά σύμβολα μέσα στο ομηρικό κείμενο

ΟΒΕΛΟΣ (ΑΘΕΤΗΣΗ Η ΑΜΦΙΒΟΛΗ ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ (επινόηση ΖΗΝΟΔΟΤΟΣ, αλλά παραμένουν στο κείμενο)

•**ΔΙΠΛΗ** (δηλώνει κάποιες παρατηρήσεις που σχολιάζουν και η περιστιγμένη αναφέρεται σε παρατηρήσεις του Ζηνόδοτου που αναφέρονται από τον Αρίσταρχο και κριτικάρονται ή συχνά παρανοούνται από τους μαθητές εκείνου γνείκως: ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΜΕ ΖΗΝΟΔΟΤΟ) >.

•**ΑΝΤΙΣΙΓΜΑ** (ΠΑΡΑΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΟΣ ΣΤΙΧΟΣ)

•**ΣΤΙΓΜΗ Η ΣΙΓΜΑ** (ΠΑΡΑΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΟΣ ΣΤΙΧΟΣ)

•**ΑΣΤΕΡΙΣΚΟΣ** (επινόηση Αριστοφάνη Βυζάντιου, ΣΤΙΧΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΙ ΕΔΩ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΕΣΦΑΛΜΕΝΑ σύμφωνα με την υποψία του Αριστοφάνη)

•Pfeiffer 1968, 178 (Αριστοφάνης), 218 (Αρίσταρχος)

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

- επίσης χρησιμοποιεί κριτικά σύμβολα και δεν διώχνει στίχους από το κείμενο και βάζει σημειώσεις του στο περιθώριο. Κάποιες γραφές επίσης τις προτείνει.
- Μας ενδιαφέρει κυρίως η άποψή του ότι στο **ψ 296** τελειώνει (πέρας) η *Οδύσσεια*. Συμφωνεί και ο Αρίσταρχος, ο μαθητής του. Ο Ευστάθιος: έως τέλους τοῦ βίβλου νοθεύοντες. Μήπως εννοούσε το τέλος της κυρίως δράσης;

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΞ (216-144;)

- Μαθητής του Αριστοφάνη. Πιο συντηρητικός από Ζηνόδοτο.
- Η τέχνη της ερμηνείας
- Ύπομνήματα, που μια εικόνα τους έχουμε από τον Codex Venet. Marc. 454 (A);
- 1833 K. Lehrs, *De Aristarchi studiis Homericis*
- Matthaios, S. (1999). *Untersuchungen zur Grammatik Aristarchs: Texte und Interpretation zur Wortartenlehre* (Vol. 126).

Γενικά και σημαντικά

Τόσο ο Ζηνόδοτος όσο ο Αρίσταρχος ή αθετούσαν ή πρότειναν γραφές: ακόμη κι έτσι, όμως δεν αντικατέστησαν το παραδεδομένο κείμενο, αλλά απλώς ήταν ένα λόγιο υπόμνημα που συνόδευε το παραδεδομένο κείμενο (σ.107).

Τα προαλεξανδρινά κείμενα είχαν διαφορές, αλλά οι Αλεξανδρινοί και ειδικότερα ο Αρίσταρχος καθέρωσαν την λεγόμενη κοινή έκδοση που ονομάζουμε σήμερα *vulgata*. Ίσως πριν από αυτούς να υπήρχε χάος (*sic* Wilamowitz) και στους Αλεξανδρινούς οφείλουμε αυτή την κοινή έκδοση.

ΑΡΑ η κριτική έκδοση του Αρίσταρχου είναι το αρχέτυπο της μεταγενέστερης παράδοσης. Κυκλοφορούσε λοιπόν ένα αντίγραφο στα μέσα του 2ου αι. της κριτικής έκδοσης του Αρίσταρχου του παραδεδομένου ομηρικού κειμένου με όλα τα κριτικά σύμβολα(;), αλλά χωρίς να ενσωματώνει τις διορθώσεις, από το οποίο προήλθε η μεταγενέστερη παράδοση.

δείτε Lesky 73-74-75 για ασυνέπειες, αντιφάσεις μέσα στα έπη και Τσοπανάκη 139 (βλ. έγγραφο σε eclass)

- Ο Πυλαιμένης σκοτώνεται στο Ε και μετά θρηνεί το γιο του στη Ν. Απασχόλησε και τους Αλεξανδρινούς : ο Αριστοφάνης αθετεί, ο Αρίσταρχος ή αθετεί ή θεωρεί ότι είναι ομωνυμία!
- Ο Δίας προλέγει ότι ο Έκτωρ θα σπρώξει στα πλοία τους Αχαιοούς, αλλά η επίθεσή του πρώτα χτυπά ένα πλοίο.
- Δυϊκοί αριθμοί στην πρεσβεία προς τον μηνίοντα Αχιλλέα, ενώ όμως είναι τρεις οι συμμετέχοντες πρέσβεις (Φοίνιξ, Αίας, Οδυσσέας).

Ιώσηπος (1^{ος} μ.Χ.) κατ'Απίωνος

1.2.12

- ο Όμηρος ήταν αγράμματος και δεν άφησε τίποτε γραπτό (: αυτό όμως δεν στέκει, διότι υπήρχε γραφή).
- Αντίθετα ο Λατίνος Οράτιος θεωρεί ότι ακόμα και ένας Όμηρος συμβαίνει κάποτε να νυστάζει (στο έργο του *Ars poetica* 351-9).
- ο Ιώσηπος είναι Ιουδαίος και προσπαθεί να υποβαθμίσει την ελληνική παιδεία έναντι της ιουδαϊκής.

λίγα βυζαντινά ονόματα μεγάλων φιλολόγων

- στα βυζαντινά χρόνια έχουμε τον Πατριάρχη **Άγιο Φώτιο** (9^{ος} αι.), τον συμπλητή του λεξικού Σούδα και τον **αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης Άγιο Ευστάθιο**, τον 12^ο αι.
- editio princeps 1488: έτσι ο Όμηρος γίνεται ο πρώτος Έλληνας συγγραφέας στο νέο πρόγραμμα κλασικών μαθημάτων στην Αναγέννηση.

ΔΥΟ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

- 1. η γνώμη του μελετητή για την αισθητική αξία ή όχι των επών όπως τα έχουμε τώρα.
- 2. το σημείο της εξελικτικής πορείας των επών στο οποίο τοποθετεί ο κάθε μελετητής τον Όμηρο (δηλ. στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος της σύνθεσης του ποιήματος!).

η αρχή της αμφισβήτησης

- 1664 και τύπωσε το 1715 *Conjectures académiques ou dissertation sur l'Illiade*, ο αββάς **Francois Hédélin d'Aubignac** «υπερασπίστηκε» την *Ιλιάδα* ως εξής: ότι η ποιητική της αξία έγκειται όχι στη συνολική της δομή ή στην ιστορικότητα του Ομ., αλλά στα επιμέρους κομμάτια/έπη που ένας άγνωστος «παρακατιανός», υποδέεστερος, τα ένωσε σε ένα σύνολο, αφήνοντας πολλές ατέλειες, αντιφάσεις κ.άλ. Άρα τα 2 έπη είναι συμπληρωματικές δημιουργίες αυτού του μεταγενέστερου και αδέξιου εκδότη. Κατηγορούσε τον Ομ. για ανηθικότητα, κακό γούστο, κακό ύφος, ασυνέπειες.
- *Πρόκειται για τον απόηχο της περιβόητης πολιτιστικής **διαμάχης μεταξύ των αρχαίων και των νέων** στη Γαλλία του 17^{ου} αι., οπότε νίκησαν αρχικά οι μοντέρνοι (: δεν χρειαζόμαστε τους αρχαίους). Ο ιστορικός Όμηρος δεν υπήρχε, αλλά στη θέση του ήταν κάποιος κατώτερος ποιητής.
- ** γενικά τον **17ο** και εξής αρχίζει στην Ιταλία μια τάση παρωδίας του Ομήρου και όλων των αρχαίων για ναδειχθεί ότι οι νεώτεροι είναι ανώτεροι των Ελλήνων και Ρωμαίων. Η διαμάχη αυτή συνεχίζεται στη Γαλλία και Αγγλία.

Richard Bentley 18^{ος} αι.

- ο Όμηρος δεν σχεδίασε τα έργα του για την αιωνιότητα, αλλά «ο καημένος [poor] ο Όμηρος δεν είχε ποτέ τέτοιες σκέψεις σε εκείνες τις συνθήκες και τους πρώιμους καιρούς. Έγραψε μία σειρά από τραγούδια και ραψωδίες για να τις τραγουδά ο ίδιος για λίγο κέρδος και καλή διάθεση [for small earnings and good cheer] σε γιορτές και άλλες μέρες χαράς. Την *Ιλιάδα* την έκανε για τους άνδρες, την *Οδύσσεια* για το άλλο φύλο. Αυτά τα χαλαρά τραγούδια δεν ήταν συνενωμένα μεταξύ τους παρά μόνον συνενώθηκαν επί εποχής του Αθηναίου τυράννου Πεισίστρατου περίπου 500 χρόνια μετά».
- άρα ο B. δεν αμφισβητεί την ιστορικότητα του Ομήρου αλλά την ικανότητά του για ενότητα και οργάνωση του υλικού.
- πρβλ. **Giambattista Vico** 1722 τα ομηρικά έπη δεν είναι συνειδητή απόπειρα για βαθειά φιλοσοφία, αλλά ο «καθρέπτης μιας απλής εποχής». Και 1730: ο Όμηρος είναι ένα **συλλογικό όνομα (collective name)** και το έργο ένα **συλλογικό** έργο του ελληνικού λαού. Πάντως ήταν πιο επιεικής από τους άλλους για την αξία του Ομήρου.

άλλες απόψεις του 18^{ου} αι.

- **Thomas Blackwell, *Enquiry into the Life and Writings of Homer*, 1735:** Ο Όμηρος είναι ένας πρωτόγονος βάρδος που είχε προσόντα ανάλογα της κοινωνίας του.
- **Robert Wood, *Essay on the Original Genius of Homer* 1767, 1773, 1788:** ο Όμηρος υπήρχε, συνέθεσε προφορικά τα έργα του που καταγράφηκαν από τον Πεισίστρατο ή Σόλωνα ή Λυκούργο. Η θεωρία αυτή του προφορικού συνθέτη είναι τόσο παλιά όσο του Ιουδαίου Ιώσηπου που ήθελε έτσι να αναδείξει ως ανώτερη την εβραϊκή λογοτεχνία. Ο τρόπος ήταν να τα τοποθετήσει μέσα στο περιβάλλον και την εποχή τους.
- **Herder:** κάνει γνωστή τη λαϊκή ποίηση, όπως είναι αυτή του Ομήρου, πρώιμη εβραϊκή ποίηση και γερμανικά τραγούδια. Πείθει τον Γκαίτε (Goethe) να διαβάσει Όμηρο και Πλάτωνα για να βρει την «αλήθεια, αίσθημα, φύση».
- **1788.** Ο Jean Battiste Gaspard d' Ansse Villoison εκδίδει την *Ιλιάδα* μαζί με τα σχόλια και τα φιλολογικά σημάδια των αλεξανδρινών στον κώδικα (ή χειρόγραφο) **Venetus Marcianus Graecus 454, χειρόγραφο του 10ου αι.μ.Χ.** που σώζουν υπολείμματα αρχαίας ομηρικής έρευνας που ανάγεται στην Αλεξάνδρεια του 3^{ου} αι.π.Χ. Έτσι για πρώτη φορά γίνεται γνωστή η τεράστια φιλογολική εργασία των αλεξ. φιολόγων και ημεγάλη έκταση των προβλημάτων που αυτοί έθιγαν.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΕ ΣΧΟΛΙΑ

1) VENETUS GRAECUS 822 = MARCIANUS 454, 10ος. (= A) με σχόλια : Αριστόνικου *περί σημείων* και Διδύμου *περί της αριστάρχειας διορθώσεως* και Ηρωδιανού *Καθολική προσωδία* και Νικάνορος *περί στιγμής* (1^{ος} αι.μ.Χ.) > (Νεμεσίωνος, 5, 6^{ος} αι., *Διατεσσάρων* (=συμπίλημα μεταγενέστερο). Βασίζεται σε μια σύνοψη που αποδίδεται στον Απίωνα και Ηρόδωρο (Αρ.Η.) που εξαρτώνται από το *Διατεσσάρων*. Άρα το χαμένο αρχέτυπο του A είναι οι Αρ.Η.

Σαφώς προέρχονται από εκδόσεις των αλεξανδρινών, κυρίως είναι συγκριτικού ή εξηγητικού χαρακτήρα και είναι λόγια υπομνήματα στο περιθώριο ή μεταξύ σειρών. Όταν είναι εναλλακτικές γραφές ή προτάσεις στο κείμενο, τότε είναι στο περιθώριο.

- 2) **Εξηγητικά σχόλια** = κώδικας (=T) Towleianus ή Burney 86) και κώδικας B (Venetus Graecus 821= Marcianus 453), 11^{ος} αι.= **ομάδα bT**. Σώζουν σχόλια που έχουν κάποια σχέση με Αρίσταρχο, αλλά κυρίως προέρχονται από γραμματικούς και λεξικογράφους της ρωμ. και πρώιμης βυζ. περιόδου. (π.χ. Πορφύριου *Ομηρικά ζητήματα*), με κυρίως ορολογία πρώτου προχριστιανικού και 2 πρώτοι μεταχριστιανικοί αιώνες (κάπως απλοϊκοί όροι αλλά ενδιαφέροντες για τα βασικά χαρακτηριστικά της ομηρικής τέχνης). Άλλο το αρχέτυπο αυτής της ομάδας ίσως προγενέστερο του Ap.H. (=Erbse c) που ήταν συμπίλημα πρώιμης βυζ. εποχής.
- 3) **Σχόλια D = scholia minora** (κάπως αξιοποιούν Αρίσταρχο αλλά κυρίως είναι σύντομες παρατηρήσεις για μεμονωμένες λέξεις που ίσως ανάγονται σε σχολικά γλωσσάρια της κλασικής εποχής ή σε μακροσκελείς και φλύαρες ιστορίες για ιστορικά, μυθολογικά και γεωγραφικά θέματα).

ο van Thiel διακρίνει σε A^s T^s (για τα σχόλια) και A^t T^t για μικρά σχόλια (*Textscholien*, Ludwig). Τα μικρά σχόλια προέρχονται από τον Αρίσταρχο και στάθηκαν η βάση για τα σχόλια των Αριστόνικο και Δίδυμο. Όταν λένε ότι ούτως έκανε ο Αρίσταρχος τότε A^t+

ΕΚΔΟΣΗ ΣΧΟΛΙΩΝ

Erbse, H. (Ed.). (1975). *Scholia Graeca in Homeri Iliadem:(scholia vetera).. Scholia ad libros OT continens*. Walter de Gruyter. 5 τόμοι
Hainsworth, J. B., & Erbse, H. (1962). Beitrage zur Überlieferung der Iliasscholien.

Friedrich August Wolf , *Prolegomena ad Homerum*

1795 : τι πρεσβεύει/υποστηρίζει

- Έλλειψη γραφής στην εποχή του Ομήρου. Μακρόχρονη προφορική παράδοση, τα έργα συντέθηκαν προφορικά περί το 950 π.Χ., και **πεισιστράτεια διόρθωση** που για πρώτη φορά δίνει σταθερή μορφή στο κείμενο που ως τότε μεταδίδονταν μόνον με απομνημόνευση.
- Καθένας από περισσότερους ποιητές συνέθεσε κομμάτια, επεισόδια και τα ποιήματα στη μορφή που τα έχουμε, είναι προϊόν σύνθεσης υλικού που συγκέντρωσε ένας εραμιστής μετά τον Όμηρο ως απλός τραγουδιστής ηρωικών ασμάτων. Έχουν ενότητα, διότι την κατόρθωσαν οι εκδότες τους, υπήρχε κάποιος αρχικός Όμηρος αλλά όχι για όλα όσα παραδίδονται με το όνομά του. **Άρα πρέπει να εντοπίσουμε ποιά τμήματα ανήκουν στον Όμηρο και ποιά έχουν προστεθεί από μεταγενέστερους αοιδούς** (που ήταν και κατώτερης αξίας, επίγονοι). Αυτή η σταδιακή και διαφορετική προέλευση των τραγουδιών προκάλεσε τις αντιφάσεις, ασυνέπειες, επαναλήψεις στα τελικά ποιήματα.

γραφή

- Τσοπανάκης σσ. 136-7 (βλ. έγγραφο σε eclass)

αντίδραση στην άποψη του Wolf
βλ. έγγραφο σε eclass (Τσοπανάκης 140-1)

- το ανθρώπινο μυαλό δεν μπορούσε να προσαρμοστεί εύκολα στο νέο φως που έπεσε ξαφνικά σε ένα οικείο θέμα (Davidson 299).
- ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

γερμανική αναλυτική και αγγλοσαξωνική ενωτική ομάδα

- **Gottfried Hermann 1832:** ένα αρχικός πυρήνας (nucleus) από έναν ποιητή που στη συνέχεια υπέστη διαδοχικές προσθήκες και αλλαγές. Πρβλ. στην Αγγλία ο Grote, *History of Greece* 1846.
- **Ulrich von Wilamowitz Moellendorff, *Die Ilias und Homer* 1916:** ο Όμ. στέκεται στο **μέσο** της ομηρικής παράδοσης, όχι στο τέλος ή την αρχή. Οπότε ο Όμηρος χρησιμοποίησε διάφορα ποικίλα ποιήματα και μετά μεταγενέστεροι ποιητές πρόσθεσαν ή άλλαξαν το έργο εκείνου.
- Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΑΠΟΨΗ : ΕΝΩΤΙΚΟΙ
- αναλυτικοί (nuclei/πρωτότυπα) (επεκτάσεις)
- ενωτικοί (πηγές) (προσθήκες)

Αποτέλεσμα όλης της ομηρικής φιλολογίας

- Δημιουργήθηκαν αναρίθμητες θεωρίες (αναλυτικές) που διαιρούσαν τα ποιήματα.
- Ως αντίδραση δημιουργήθηκε η σχολή των ενωτικών. Ο προσεκτικός σχεδιασμός και η καλλιτεχνική αξία των ποιημάτων υποδεικνύουν την ανάμειξη ενός σπουδαίου ποιητή σε ένα όψιμο στάδιο της εξέλιξής τους.
- Για τις διάφορες βασικές θεωρίες αναλυτικών να διαβάσουμε από: ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ: ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΤΟ eclass σελ.142-4

Νεώτερες σχολές

Προφορική θεωρία (M. Parry)

- Δεχόμαστε ότι προϋπήρχε **μία μεγάλη προφορική παράδοση** μέσα στην οποία εντάσσονται (και την αξιοποιούν) τα 2 ομηρικά έπη. Αυτό το απέδειξε μέσα από μία συγκριτική έρευνα για αυτόν τον τύπο σύνθεσης.

ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ: L'épithète traditionnelle dans Homère, Les formules et la métrique d'Homère, Παρίσι 1928. = The making of Homeric Verse, ed. Adam Parry, Οξφόρδη 1971.

- **ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ/ΤΥΠΙΚΟ/ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ ΕΠΙΘΕΤΟ:** είναι ένα κοσμητικό επίθετο που συνοδεύει σταθερά ένα κύριο όνομα ή ουσιαστικό και δημιουργεί μια μετρική και νοηματική ενότητα. Ο ποιητής το κατέχει από την προηγούμενη παράδοση και έτσι διευκολύνεται στην κατασκευή στίχων. Γενικώς υπάρχει μια οικονομία στη δημιουργία τέτοιων τυπικών δεδομένων. Εν ολίγοις: μια στερεότυπη και μηχανική επανάληψη τυποποιημένων καλουπιών. Το ερώτημα κάθε φορά είναι αν είναι μόνον μία μηχανική επανάληψη ή έχει και λειτουργικό νόημα μέσα στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα.
 - *ρόδοδάκτυλος Ἡώς, πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς, πολύμητις Ὀδυσσεύς, ξανθὸς Μενέλαος, εὐρὺ κρείων Ἀγαμέμνων, γλαυκῶπις Ἀθήνη.*
 - **βασική ιδέα:** όταν λέμε π.χ. γλαυκῶπις Ἀθήνη εννοούμε απλώς «Αθηνά».

- Αντίστοιχα υπάρχουν και **ΟΙ ΤΥΠΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΚΑΙ ΗΜΙΣΤΙΧΙΑ (ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟΙ):**

**ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἥως
τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς
Ἀχιλλεύς.**

- Οι λογότυποι συνδυάζονται σε εκτεταμένα και οικονομικά συστήματα. Οι μηχανισμοί της σύνθεσης υπόκεινται στην προφορική σύνθεση.
- **composition in performance:** η προφορική σύνθεση που γίνεται (και) κατά την παρουσίαση του έπους. Υπάρχει και προϋποτίθεται μια μεγάλη παράδοση στην οποία στηρίζεται ο ατομικός δημιουργός, την γνωρίζει, την αξιοποιεί και την μετασχηματίζει.

επιπλέον δεδομένα

- οι λογότυποι προσαρμόζονται κατά περίπτωση. Οι λογότυποι είναι ευέλικτοι.
- υπάρχουν προφορικές καταβολές.
- Παράλληλα υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για μη λογοτυπικές εκφράσεις.
- το θέμα «ποιότητα» δεν είναι ενδεικτικό για να απαντήσουμε αν ένας ποιητής είναι συγγραφέας ή προφορικός. Επίσης και το θέμα «ποσότητα». Προφορικοί ποιητές μπορούν να παραγάγουν πολύ μεγάλα ποιήματα.

- Συνεχιστής του M. Parry είναι ο **Albert Lord, *The Singer of Tales***, 1960. Οι τεχνικές της γραπτής και της προφορικής σύνθεσης αποκλείουν η μία την άλλη. Η εγγραμματοσύνη φέρνει το τέλος της προφορικής παράδοσης. Ο Όμηρος είναι στο τέλος της παράδοσης και ο Όμηρος υπαγόρευσε τα ποιήματά του σε κάποιον άλλο.
- (αρκετά δεδομένα αυτής της θεωρίας θα τα δούμε ξανά στην ενότητα 4.5.).

η θεωρία της νεοανάλυσης

- Υπήρχε μια μεγάλη προομηρική παράδοση την οποία γνωρίζει ο ποιητής των ομηρικών επών και την αξιοποιεί μέσα από νύξεις, υπαινιγμούς και αναφορικότητα (που μπορεί να είναι και προφορική). Οι ακροατές έχουν γνώση αυτής της παράδοσης και της επικής ιστορίας και οι απηχήσεις παίζουν ρόλο ώστε να τις αξιοποιεί ο επικός ποιητής για το δικό του έργο. Μπορεί όμως να κάνει και δικές του **αναθεωρήσεις** (η προσθήκη του τρίτου προσώπου, του Φοίνικα στην Ι, και η χρήση δυϊκού αριθμού). Τα βασικά γεγονότα των γνωστών ιστοριών είναι παγιωμένα, αλλά ένας μεμονωμένος ποιητής μπορεί να προσαρμόσει την ιστορία χρησιμοποιώντας υλικό από την παράδοση.
- **αρχαϊκή διακειμενικότητα.** Ο ποιητής της Οδύσσειας παραπέμπει στην Ιλιάδα χωρίς ποτέ να το λέει άμεσα.
- να διαβάσουμε από: **ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ βλ. έγγραφο στο eclass σελ. 147-9**

Νεοανάλυση: αναζήτηση πηγών ή προτύπων

- αντί για (παραδοσιακή και παραδεδομένη) διατύπωση, τώρα μιλάμε για θέματα, μοτίβα, προηγούμενες εκδοχές.
- ΒΑΣΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ : **I.Θ. Κακριδής, W. Schadewaldt, W. Kullmann**
- Οι παραδοσιακοί ποιητές εκμεταλλεύονται παλαιότερες, όχι αναγκαστικά γραπτές **εκδοχές** και παλαιότερα **μοτίβα**. MOTIVGESCHICHTLICHE FORSCHUNG = **έρευνα της ιστορίας των μοτίβων**.
- Ο παραδοσιακός ποιητής ενσωματώνει ή επεξεργάζεται **παλαιότερο** υλικό.

Η θεωρία της νεοανάλυσης, ένα δείγμα

- G. DANEK για *Οδύσσεια*: ανακαλύπτει μέσα στο έπος προηγούμενες εκδοχές, τις λεγόμενες εναλλακτικές εκδοχές και δυνατότητες που ο ποιητής κατέχει κάθε φορά και προκαλεί τον ακροατή να ανακαλέσει. Όροι: χαρακτήρας παραπομπής και αναφοράς, εκ των προτέρων γνώση, προβαθμίδες που βρίσκονται πίσω από το δικό μας κείμενο/ποίημα. Άρα υπάρχουν περισσότερες εκδοχές μιας ιστορίας, που μπορούν να ανιχνεύονται σε πολλαπλά ευδιάκριτα στρώματα μέσα στο παραδεδομένο κείμενο.

ένα (πιθανό) σχήμα εξέλιξης και σταδίων (FOWLER
294-5)

- 1. μη παγιωμένο (ποίημα) επειδή είναι προφορικό.
- 2. προφορικό με πολλά χωρία ενσυνειδήτως παγιωμένα.
- 3 ως επί το πλείστον παγιωμένο και επομένως γραπτό,
- 4. εξαρχής γραπτό και επομένως παγιωμένο.
- Τα ομηρικά είναι από το 2 στο 3.
- ** ΟΜΗΡΙΔΕΣ σημαντική η υποσημ. 46 (σελ. 295).